

Date: 21stDecember-2024

PSIXOLOGIYADA ETIKA VA QONUNLAR: PSIXOLOGNING JAVOBGARLIGI

Sitora Akbarovna Ikromova

Osiyo xalqaro universiteti Dotsenti
(PhD)

Annatsiya: Psixologiya fani inson ruhiyatini, xulq-atvorini va psixologik jarayonlarni o'rganishga qaratilgan ilmiy faoliyatdir. Biroq, psixologiya faqat ilmiy tushuncha va tajriba asosida emas, balki shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyatni ham o'z ichiga oladi. Psixologlar, o'z faoliyatlarini amalga oshirayotgan paytda, mijozlarning hayoti va ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan qarorlar qabul qiladilar. Shuning uchun psixologlarning professionalligi, etika va qonunlarga rioya qilishi nihoyatda muhimdir. Ushbu maqolada psixologiyada etika va qonunlarning o'rni, psixologlarning javobgarligi va psixologik amaliyotda etik me'yorlar hamda qonunlarning roli tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: psixologiya, etika, qonunlar, javobgarlik, professionallik, psixoterapiya, mijoz huquqlari, maxfiylik, etik qoidalar.

Kirish

Psixologik yordam ko'rsatuvchi mutaxassislar insonlarning ruhiy holatini o'rganib, ularni davolash yoki yordam berish uchun ko'plab metodlarni qo'llaydilar. Bu jarayonlarning muvaffaqiyatli bo'lishi nafaqat psixologning bilimiga, balki uning etik va qonuniy xulq-atvoriga ham bog'liq. Psixologiya, boshqa tibbiy kasblar kabi, insonlarning shaxsiy ma'lumotlarini saqlash va ularni to'g'ri yo'l bilan ishlatish majburiyatini o'z zimmasiga oladi. Psixologning ishi, shuningdek, mijozlar bilan o'tkaziladigan suhbatlar, davolash yoki maslahatlashuv jarayonlari paytida maxfiylikni ta'minlash va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni o'z ichiga oladi. Shu sababli, psixologlar o'z ishlarida etik me'yorlarga va qonunlarga to'liq rioya qilishlari kerak.

Psixologik amaliyotda etika va qonunlarga rioya qilish faqat mutaxassisning professional javobgarligini oshiribgina qolmay, balki mijozlarning ishonchini qozonishga va ularning xavfsizligini ta'minlashga yordam beradi. Shuningdek, etik va qonuniy normalarga rioya qilish psixologning ijtimoiy rolini mustahkamlash va jamiyatda psixologiyaning obro'sini saqlashga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Psixologning Javobgarligi va Etik Masalalar

Psixologik xizmatlar ko'rsatayotgan psixologlar, mijozning shaxsiy hayoti va ruhiy holatiga tegishli bo'lgan ma'lumotlarni to'plash va ishlatishda katta javobgarlikka ega. Etik psixologik amaliyotda, mutaxassislar mijozning huquqlarini hurmat qilishlari, ularning maxfiylikni ta'minlashlari, shuningdek, professional chegaralarni saqlashlari kerak. Psixologning javobgarligi, faqat ilmiy yoki metodik yondashuvlar bilan cheklanmaydi, balki mijozlar bilan aloqalarining har bir jihatida ham etik qoidalar asosida yuritilishi kerak.

Date: 21stDecember-2024

Mijozning shaxsiy ma'lumotlarining himoya qilinishi, psixologning eng muhim etik majburiyatlaridan biridir. Maxfiylik psixologik yordamda ishonchni yaratishning asosiy elementidir va u mijozning his-tuyg'ularini, tajribalari va psixologik holatlarini xavfsiz saqlashni anglatadi. Mijozning ma'lumotlari faqat ruxsat etilgan holatlarda va aniq ehtiyojlarga binoan ochilishi mumkin. Shuningdek, psixologlar o'z faoliyatlarini, tibbiy etikaga va qonunlarga muvofiq olib borishlari kerak.

Etik Qoidalar va Qonunlar

Psixologiya sohasida etika va qonunlar ikki asosiy omilni o'z ichiga oladi: birinchisi, shaxsiy va professional javobgarlikni ta'minlash, ikkinchisi esa, jamiyatning ehtiyojlariga javob berishdir. Etik qoidalar psixologlar tomonidan mijozlarga nisbatan to'g'ri, adolatli va professional yondashuvni ta'minlash uchun ishlab chiqilgan. Etik qoidalar, shuningdek, psixologning ishiga oid me'yorlarni belgilab beradi, masalan, mijoz bilan bog'lanish, terapevtik munosabatlar, mijoz huquqlari va maxfiylikni himoya qilish.

Bundan tashqari, psixologlar ko'plab qonunlarga ham rioya qilishlari kerak. Misol uchun, ba'zi mamlakatlarda psixologik maslahatlar va davolash jarayonlari maxsus litsenziya talab qilishi mumkin, shuningdek, ba'zi holatlarda psixologlar nogironlar, bolalar yoki jinsiy zo'ravonlikdan azob chekkan shaxslar bilan ishlashda qo'shimcha ehtiyotkorlikni ta'minlashlari kerak. Psixologlarning qonunlar bilan bog'liq majburiyatlari, nafaqat ularning o'z professional faoliyatiga nisbatan, balki jamiyat oldida ham javobgarlikni oshiradi.

Psixologik Amaliyotda Maxfiylik Va Ochiqlik

Psixologning etik mas'uliyati doirasida, maxfiylikni saqlash nafaqat huquq, balki axloqiy majburiyat hamdir. Psixologlar mijozlarining xususiy ma'lumotlarini himoya qilishlari kerak, shu jumladan, ular bilan o'tkaziladigan suhbatlarda, davolash jarayonlarida yoki boshqa psixologik muolajalarda to'plangan barcha ma'lumotlar sir saqlanishi lozim. Biroq, ba'zi holatlarda, masalan, mijoz o'zining yoki boshqalar hayotini xavf ostiga qo'ygan taqdirda, psixologlar o'zining axloqiy majburiyatlarini bajarish uchun bu ma'lumotlarni oshkor qilishlari mumkin.

Bu holatlarda psixologlar maxfiylikni buzishda etik qoidalar va qonunlar doirasida ish tutishlari lozim. Shuningdek, psixologlar o'z ishlarida mijozning shaxsiy axborotini faqat tegishli muassasa va tashkilotlar bilan, qonuniy ruxsat bilan almashishlari mumkin.

Psixologik Xizmatlarda Professional Chegaralar

Psixologlar, mijozlar bilan ishlashda professional chegaralarni saqlashlari lozim. Mijoz bilan do'stona aloqalarni o'rnatish, shaxsiy munosabatlarni rivojlantirish yoki terapiya jarayonlarini xususiy yoki noformal holatlarga olib borish etik jihatdan noto'g'ri hisoblanadi. Psixologning asosiy vazifasi, mijozning psixologik holatiga yordam berishdir va bu yondashuv professional chegaralar doirasida bo'lishi kerak.

Xulosa

Psixologiyada etika va qonunlarga rioya qilish nafaqat psixologning o'zining professional obro'sini saqlash, balki mijozlarning xavfsizligi va farovonligini ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Psixologlarning javobgarligi, o'z faoliyatlarida etik va

Date: 21stDecember-2024

qonuniy me'yorlarga qat'iy rioya qilishni taqozo etadi. Psixologik amaliyotda etik qoidalar, maxfiylikni himoya qilish, mijozning huquqlarini hurmat qilish va psixologning professional chegaralarini saqlash juda muhim. Bularning barchasi psixologiyaning jamiyatdagi roli va obro'sini mustahkamlashga, shuningdek, psixologik yordamni sifatli va ishonchli qilishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. qizi Fattullayeva, M. M. (2024). O 'QUVCHILARNI BADIY USLUBDAGI MATNLARNI YARATISHGA O 'RGATISH. PEDAGOG, 7(5), 653-663.
2. Fattullayeva, M. M. (2024). O 'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA ERTAKLAR O 'QITISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI. PEDAGOG, 7(4), 243-248.
3. Fatullayeva, M., & Raxmatova, G. (2024). TANLOVLARNING MAZMUNI VA ULARNI TASHKIL QILISH USULLARI. Modern Science and Research, 3(11), 551-556.
4. Ситора, И. А. (2024). РАЗВИТИЕ СОЗНАНИЯ И ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ ПОНЯТИЯМ БЕССОЗНАТЕЛЬНОГО. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 157-163.
5. Ikromova, S. A. (2022). MILLIY VA DINIY QADRIYATLARNING INSON TARBIYASIDAGI O'RNI. Экономика и социум, (12-2 (103)), 675-678.
6. Akbarovna, I. S. (2023). THE DEVELOPMENT OF CONSCIOUSNESS AND THE TEACHING OF CONCEPTS OF THE UNCONSCIOUS TO STUDENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 107-114.
7. Akbarovna, I. S. (2024). PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O'ZLASHTIRISH. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 888-893.
8. Akbarovna, I. S. (2024). MATEMATIK TUSHUNCHALARNI SHAKLLANISHINING AHAMIYATI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 900-905.
9. Akbarovna, I. S. (2023). MILLIY HARAKATLI O'YINLARNING BOLALAR TARBIYASIDAGI IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.
10. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 912-917.
11. Ikromova, S. (2023). INTERPRETATION OF THE PSYCHOLOGICAL SAFETY FACTOR IN RELATION TO DESTRUCTIVE INFORMATION IN ADOLESCENTS. Modern Science and Research, 2(9), 390-394.
12. Akbarovna, I. S. (2023). O'smirlarda destruktiv axborotlarga nisbatan mafkuraviy immunitet shakllantirish.
13. Икромова, С. А. (2024). ЭТАПЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 875-881.
14. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK XIZMAT ASOSLARI. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIIY JURNALI, 2(4), 54-60.

Date: 21stDecember-2024

15. Ikromova, S. A. (2024). BASICS OF PSYCHOLOGICAL SERVICES. PEDAGOG, 7(5), 670-676.
16. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK MASLAHAT BOSQICHLARI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 860-866.
17. Akbarovna, I. S. (2023). Adolescence during Destructive Behavior Appearances the Problem Learning Condition. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(9), 105-109.
18. Akbarovna, I. S. (2023). Study of the Formation of Ideological Immunity By Foreign and Russian Researchers. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 235-239.
19. Ikromova, S. A. (2023). Formation of Ideological Immunity to Destructive Information. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(9), 50-54.
20. Ikromova, S. A. (2023). SHAXS OG 'ISHGAN XULQINING KO 'RINISHLARI VA DESTRUKTIV AXBOROTLARNING KO 'RINISHLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(11), 528-532.
21. Икромова, С. А. (2023). ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИММУНИТЕТА К ДЕСТРУКТИВНЫМ ИДЕЯМ У ПОДРОСТКОВ. European research, (3 (81)), 47-49.
22. Akbarovna, I. S. (2023). NEUROPHYSIOLOGY BASIS OF HORMONES. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 68-77.
23. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL MANAGEMENT IN EDUCATION. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIIY JURNALI, 2(4), 40-46.
24. Akbarovna, I. S. (2024). STAGES OF PSYCHOLOGICAL CONSULTATION. PEDAGOG, 7(4), 328-334.
25. Akbarovna, I. S. (2023). RESEARCH METHODS OF YOUTH PSYCHOLOGY. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).
26. Akbarovna, I. S. (2023). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF BEHAVIOR FORMATION IN ADOLESCENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 184-191.
27. Akbarovna, I. S. (2023). NEGATIVE AND POSITIVE CHANGES IN ADOLESCENT BEHAVIOR. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 192-197.
28. Akbarovna, I. S. (2023). Destruktiv axborotlarga nisbatan mafkuraviy immunitet shakllantirish ijtimoiy muammo sifatida. Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari, 1(6), 26-29.
29. Akbarovna, I. S. (2023). YOSHLARDA DESTRUKTIV G'OYALARGA QARSHI IMMUNITET HOSIL QILISH OMILLARI.
30. Akbarovna, I. S. (2023). TALABA YOSHLARDA MAFKURA TUSHUNCHASI VA MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH.

Date: 21stDecember-2024

31. Ikromova, S. A. (2023). Cognitive processes and their description in psychology. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 115-133.
32. Akbarovna, I. S. (2024, April). BOSHLANG'ICH SINFLARDA SINFDAN TASHQARI MASHG 'ULOTLAR. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 4, pp. 27-32).
33. Akbarovna, I. S. (2024, April). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TA'LIM MASALASI. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 4, pp. 21-26).
34. Ikromova, S. A. (2023). FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF IMMUNITY TO DESTRUCTIVE IDEAS IN ADOLESCENTS. Innovation in Science, Education and Technology.
35. Ikromova, S. (2023). Formation of ideological immunity to destructive information in teenagers. Modern science and research, 2(5), 1009-1014.
36. Ikromova, S. (2023). CONCEPT OF IDEOLOGY AND FORMATION OF IDEOLOGICAL IMMUNITY IN YOUTH STUDENTS. Modern Science and Research, 2(6), 1223-1226.
37. Ikromova, S. (2024). PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA SHAKLLARI VA MAZMUNI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 918-924.
38. Akbarovna, I. S. (2023). Formation of Ideological Immunity to Destructive Information in Adolescents. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 119-122.
39. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF COMPARATIVE PEDAGOGY IN PRESCHOOL EDUCATION. MASTERS, 2(8), 22-27.
40. Akbarovna, I. S. (2024). O'QITUVCHINING KASBIY MALAKALARI. MASTERS, 2(8), 15-21.
41. Akbarovna, I. S. (2024). ЗНАЧЕНИЕ СРАВНИТЕЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(7), 14-20.
42. Akbarovna, I. S. (2024). ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ НАВЫКИ УЧИТЕЛЯ. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(7), 7-13.
43. Akbarovna, I. S. (2024). PROFESSIONAL SKILLS OF THE TEACHER. WORLD OF SCIENCE, 7(8), 1-7.
44. Akbarovna, I. S. (2024). МАКТАБГАЧА ТА'LIMDA Qiyosiy PEDAGOGIKANING AHAMIYATI. WORLD OF SCIENCE, 7(8), 8-13.
45. Akbarovna, I. S. (2024). SPORT O 'YINLARI REJASI ORQALI SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLAR. MASTERS, 2(5), 91-97.
46. Akbarovna, I. S. (2024). A HEALTHY FAMILY ENVIRONMENT AS A SOCIAL FACTOR IN PREPARING YOUNG PEOPLE FOR FAMILY LIFE. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 529-535.

Date: 21stDecember-2024

47. Akbarovna, I. S. (2024). ЗДОРОВАЯ СЕМЕЙНАЯ СРЕДА КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ФАКТОР ПОДГОТОВКИ МОЛОДЕЖИ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ. MASTERS, 2(5), 98-104.
48. Ikromova, S. (2024). FORMS AND CONTENT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 933-939.
49. Akbarovna, I. S. (2024). MASTERING THE BASICS OF PEDAGOGICAL SKILLS. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 882-887.
50. Akbarovna, I. S. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ ЧЕРЕЗ ПЛАН СПОРТИВНЫХ ИГР. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 521-528.
51. Akbarovna, I. S. (2024). SPORTCHILAR FAOLIYATINI O'RGANISHNING UMUMIY PSIXOLOGIK USULLARI. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 536-543.
52. Akbarovna, I. S. (2024). PROCEDURE FOR CREATING PSYCHOLOGICAL TEST PROGRAMS. PEDAGOG, 7(6), 153-159.
53. Икромова, С. (2024). ФОРМЫ И СОДЕРЖАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 925-932.
54. Икромова, С. А. (2024). ОСВОЕНИЕ ОСНОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАВЫКОВ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 894-899.
55. Икромова, С. А. (2024). ВАЖНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 906-911.
56. Икромова, С. А. (2023). O'SMIRLARDA DESTRUKTIV AXBOROTLARGA NISBATAN MAFKURAVIY IMMUNITET HOSIL VO'LISHINING O'ZIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI: Ikromova Sitora Akbarovna Osiyo xalqaro universiteti assistenti. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (10), 333-336.
57. Ikromova, S., & Ziyodullayeva, M. (2024). DEVIANT XULQ-ATVOR. Modern Science and Research, 3(11), 576-579.
58. Икромова, С., & Джумаева, Ф. (2024). ОРИЕНТИРЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ И В ДРУГИХ СТРАНАХ. Modern Science and Research, 3(11), 540-546.
59. Икромова, С. А. (2024). ОСНОВЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 47-53.
60. Haqqulova, D. (2024). ADABIYOTSHUNOS OLIM ABDURAHMON GO 'ZALNING TADQIQOTLARI XUSUSIDA. PEDAGOG, 7(5), 548-555.
61. Haqqulova, D. (2024). ABDURAHMON GO 'ZAL-YASSAVIYSHUNOS. PEDAGOG, 7(6), 8-15.
62. HAQQULOVA, D. (2023). BADIYLIK MASALALARI TADQIQIDA OLIM MAHORATI. Наука и технология в современном мире, 2(5), 5-11.
63. Jalolov, T. S. (2023). MATH MODULES IN C++ PROGRAMMING LANGUAGE. Journal of Universal Science Research, 1(12), 834-838.

